

miskolci bíró hordoztasd az tartományokban levő falukra és ismét hozd be, el ne mulaszd, mert nyársban száradsz meg.”

Magyarországi uralmuk utolsó évtizedeire az itt élő törökök nemcsak a magyar szitkozódást tanulták meg, hanem azt is, hogyan kell a szitkozódást a keresztény magyar jogszabályok szerint büntetni. 1669-ben Simontornya második legrangsabb tisztje, Ahmed alajbég magyar nyelvű rendelettel szabályozta a város magyar polgárainak életét, elsősorban a bűnök büntetéseit. A szabályrendeletben nyoma sincs az iszlám vallásjog és a szultáni törvények elveinek, és egy muszlimhoz kevésbé illő Ámen-nel zárul. Íme néhány részlete:

„Inneptörést, lopást, tolvajságot, árulást, vérontást, szitkozódást, személyválogatást, lélekmondást, ördög teremtette, ördöglelkű és hitű undok szitkozódást, ajándékra való nézést, törvényekhez való engedetlenséget (senki) el ne kövessen. — Ha ocsmány és trágár beszédű, az gyülekezetben erősen megpirongattassék; ha pedig az gonoszságban megátalkodván mégis azokat szüntelen cselekszi, nagy gyalázatosan az eklézsiából kiűzessék mint arra nem méltó személy. — Ha valaki a prédikációt elmulatja, és vasárnap csak otthon hever, más vasárnap a prédikáció előtt a pellengérbe téessék, és mind a prédikáció végéiglen benne tartassék, annakutána üssenek négyet az farán és bocsássák békével. — Ha az ásszonyok egymást megkurvázák, szidalmazták, rútítják, egymást gyalázzák, férfinak tisztességet nem tesznek, előtük fel nem kelve avagy nekik tiszteletlenül szólnak, eféle cselekedetekért a pellengérben megveretessenek. — Ha valaki megátalkodik az gonoszságban, az templomban nem jár sem prédikáció hallgatására, sem a könyörgésekre, és aki a szent szakramentommal nem él, a prédikátor és még az istenes hívek is az olyan emberre szorgalmasan reá vigyázzanak, és az olyaténnek a prédikátor semmiben ne szolgáljon. Sőt ha meghal is, az olyatén halálának emlékeztére ne harangozzanak, a község közül senki feléje ne menjen, se sirató, se koporsó csináló, se sírásó, hanem temesse el a maga háza népe, amint tudja, de ne az közönséges temető helybe, hanem egyéb magányos helyen a maga gyalázatjára.”

☛ Hegyi Klára

A török hadizenéről

Rendkívül érdekes előadás színtere volt a Nemzetek Háza 1996. október 3-án. A török hadizenéről tartott lebilincselő ismertetést két nagyon szimpatikus fiatalember: Sudár Balázs és Csörsz Rumen István. Az előadás előtt „ízeltőt” kaphattunk a hadizenéből à la Sudár-Csörsz. Egyikük a török népzene legjellemzőbb dob típusán, a kétfenekű davulon, másikuk pedig a török népzeneben szinte nélkülözhetetlen zurnán (török sípon) játszott. A dobtól-e, az erős hangzású fúvos hangszertől-e vagy a fiatalos lelkesedéstől-e, de pillanatok alatt olyan hadizenei ismertetésekben részesültünk, hogy hálásak lehetünk, amiért ma már barátkozunk és nem háborúzunk a törökökkel, és a hadizene mint olyan, napjainkban csak zenetörténészeknek és filozofoknak ad feladatot.

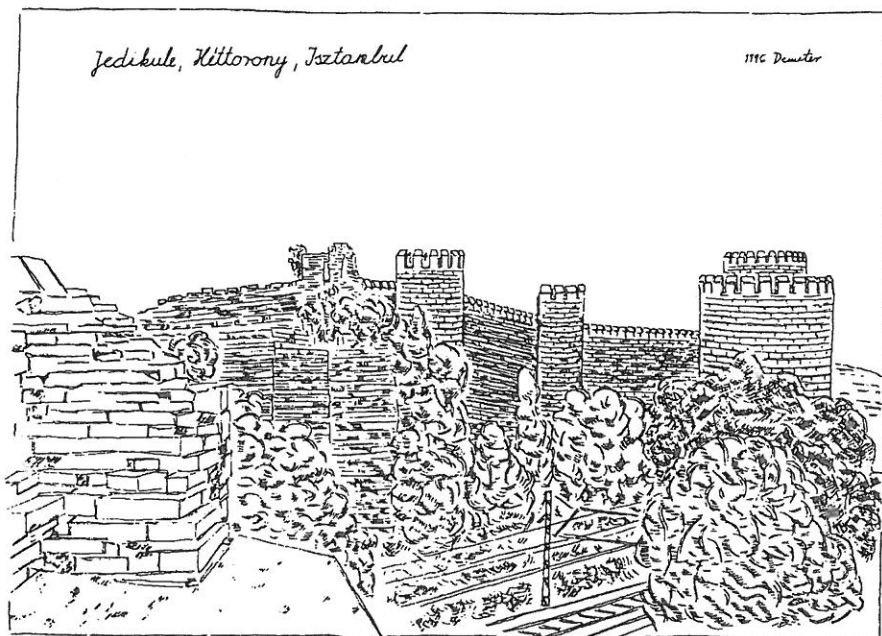
A lendületes zenei illusztrálás után a hallgatóság vidám arckifejezése egyre komolyabbá vált, midőn elmélyülten hallgatta az előadást, amelyet a két fiatalember tartott a török hangszerekről, azok használatáról, a hadizenekarok belső struktúrájáról, illetve a zenekarok nagyságáról, jelentőségéről, funkciójáról az Oszmán Birodalomban, illetve a hódoltságkori Magyarországon. Mondandójukat nagy számú bibliográfiai adatra építve adták elő, filozói alapossággal szerkesztetten. Sokat derültünk azokon a korabeli leírásokon, amelyeket az előadók „lazításnak” szántak. Például amikor ismertették, hogy a 15-16. században a közel-keleti trombita valójában egy egyenes, hosszú cső volt, s a fejetlen „hangszeren” természetesen emberi fogalmak szerint nem lehetett játszani, csupán iszonyatos hangokat kipréselni. A források szerint a perzsák mégis gyönyörűségüket lelték benne, és amikor egy napon Sah Szeft meghallott egy angol trombitást a maga európai hangszerén játszani, azt mondta: képtelen elviselni hangjának durvaságát.

Hallottunk a török zene 15-16. századi divatjáról, a janicsár zenekarról és sok más érdekes kérdésről; mindezt az előadók egyedülálló gyűjtésük ismertetésének is szántak. Az enyingi Tinódi Lantos Sebestyén Református Zeneiskola gondozásában ugyanis „Trombita, rézdob, tárogató... A török hadizene és Magyarország” címmel vaskos kiadványt jelentettek meg, amelyben sok illusztráció felhasználásával bemutatják az oszmánok hadizenéjét, hangszereit, a zenészeket és a zenekarokat, s azok korabeli szerepét a hadjáratokban. A kötetből megismerkedhetünk a török zenének az európai zenére való hatásával — alla turca a klasszikus zenében; a török síp és a tárogató közötti különbséggel.

☛ F. Tóth Tibor

Jedikule, Kitterony, Isztambul

1116 Demeter

Nagyon örülök, hogy megismerkedtünk

Nem lehet, kérem szépen. Nézze csak, megmondom, miért nem lehet. Megbocsát, szabad a becses nevét, kedves uram? Ulvi bej... Nagyon örülök. Az én nevem Sází... Részemről a szerencse. Igen. Mit is mondtam? Egyszóval, nem lehet... Szó sem lehet róla. Tudniillik, uram, hogy mást ne is említsek, nincs tantervünk. Remélem, nem tart beképzeltnek... én jól ismerem ezeket a dolgokat, ugyanis hosszú éveket töltöttem el az oktatásügy szolgálatában. De terv nélkül, program nélkül, uram, semmi sem megy. Megbocsát, tisztelt uram, a becses nevét, ha szabad kérdeznem... Ulvi bej... Nagyszerű, nagyon örülök. Engem Sázinak hívnak. Tehát, uram, mindenekelőtt, nálunk nem szisztematikus az oktatás. Ebből adódik, hogy jön valaki, és tizenkét évre emeli a gimnáziumi tanulói időt. Aztán jön egy másik, az leszállítja tizenegyre. A harmadik minden évre öt vizsgát rendel el, a negyedik szerint egy vizsga is elég. Aztán megint jön egy, azt mondja, hogy „ne bolondítsátok meg a gyerekeket az iskolában, kár értük...”, de jön ám a másik: „emberekre van szükség, emberekre... fogjátok szigorúan őket. Embereket neveljétek az iskolában, ha csak egyet is évenként. Még az is sok...”

Bocsásson meg, hogy hívják önt? Ulvi bej... Megtiszteltetés számomra. Én Sází vagyok... Tudja, miért van ez az oktatási zűrzavar? Elmagyarázom, ha megengedi. Ezelőtt húsz... igen, huszonhat évvel ezelőtt... nem akarok hazudni, talán harminchat évvel, vagy még régebben... De hiszen, nem az a fontos. Tanítóként kerültem ki az életbe. Akkor huszonnégy-huszonöt... istenbizonnyal nem akarok hazudni, talán harmincöt-negyven éves fiatalember voltam. Igen, mint tanító kezdtem az életet. Bocsásson meg, el is felejtettem bemutatkozni. Sází vagyok. Szabad az ön nevét? Ulvi bej. Igen... Mit is mondtam? Aha. Szóval nálunk nincs tanterv. Nem laikusként mondom ezt, hosszú évekig szolgáltam az oktatásügyet. Ki neveztek Kayseribe. Vagy talán Edirnébe... Allahra mondom, nem tudom, eljárt az idő. Nem baj, a hely nem fontos. Szóval tanító lettem. Fiatal voltam, s a hivatásom szerelmese. Mit csinál egy tanító? Egy elemi iskolai tanító?

Gyerekeket nevel. Én is neveltem. Az ötödik osztályban tanítottam. Nehogy félrevezessem, lehet, hogy az elsőben... Nem fontos! Hát egyszer halljuk, hogy felügyelő jön az iskolába. A többi tanár idegeskedett. Én viszont nagyon is örültem. A gyerekeket jól neveltem, hát csak jöjjön a felügyelő. Nyugodtan körülnézhet. A nevét, ha szabad kérdeznem, uram... Ulvi, ha jól értettem? Engem Sázinak hívnak. Aztán, uram, megjött a felügyelő. Bejött az osztályomba. Arasznyira nyitotta a száját, rám förmedt.

— Hát a madarak?

— Mármost milyen... madarak, uram? — bámultam rá.

— Hogyhogy milyen madarak? Nem kapták meg a körrendeletet?

— A rendeletet megkaptuk — szólt meg az igazgatónk a felügyelő háta mögül —, megkaptuk... csak...

— Mi az, hogy csak?

— Ez a vidék nagyon hideg, felügyelő úr, nehéz itt madarat tenyészteni.

— Ez így nem megy — mondta a felügyelő. — Elő kell szedni a rendeletet és azt a feljegyzést is, amelyet csatoltam hozzá. Aszerint kell eljárni. A gyerekeket már az iskolapadban is az életre kell nevelni. Magyarázhatnak nekik könyvből, amennyit csak akarnak, mégsem jutnak semmire. Maguk a gyerekek neveljenek csirkét, kacsát, pulykát, mindenféle madarat. Lássák a gyerekek, hogyan szaporodnak, hogyan tojnak. Hogy egyáltalán mi az a tojás. Értik? A legközelebbi ellenőrzéskor látni akarom a madarakat.

Aztán el is ment a felügyelő úr. Nagyon bosszús voltam. Egy csomót dolgozol, vesződsz, aztán jön egy felügyelő, és semmi sem tetszik neki. Mindjárt előszedtem, elolvastam a rendeletet és a feljegyzést. Megtudtam, miről van szó. A kultuszminisztériumnak nem tetszett az oktatási rendszer. Meg kell változtatni!... mondták. S a felügyelőt, aki nálunk járt, kiküldték egy hónapra Franciaországba, hogy tanulmányozza az ottani tanmenetet. Ő pedig egy feljegyzésben foglalta össze a kint látottakat a minisztérium részére. Ezt a feljegyzést küldték meg az összes iskolának egy körrendelettel egyetemben. Abban az iskolában, ahol a mi embe-

rünk járt, az egyik tanító nagy állatbarát volt. S a gyerekekkel madarakat tenyésztetett, ezt tartván az egyedül üdvözítő módszernek.

Azon frissiben hozzá is kezdtem. Megmondtam a gyerekeknek, hogy hozzanak tyúkot, kakast, pulykát, kacsát, libát. Az udvarra ketreceket csináltattunk. Az osztályokat teleraktuk kalitkákkal. Volt azokban veréb, stíglíc, gerlice, fűrj, mindenféle madár. A gyerekek belemelegedtek. Hol egy varjút, hol egy gerlét, hol szalonkát hoztak, de egyetlen reggel sem jöttek üres kézzel. Azokat a madarakat pedig, amelyek a mi környékünkön nem éltek, máshonnan hozattuk meg. Az egyik gyerek jó módú szülei, jótékonyasági alapon Istanbulból húsz pacsirtát hozattak. Egy másiknak a nevelőapja ezen felbuzdulva rendelt egy papagájt Ankarából. Volt, aki kanárit hozott. A kalitkák már be se fértek az osztályba. A folyosók, termek kalitkákkal, az udvar ketrecekkel volt tele. A kacsáknak és libáknak építettünk egy medencét. Szóval itt tartunk uram... amikor... de bocsásson meg, a becses nevét ha szabad kérdeznem. Ulvi bej... Megtiszteltetés részemre. Csekélységem Sází... Tehát egyszer aztán halljuk, hogy jön a felügyelő. Hadd jöjjen. Becsülettel felkészültünk. A kertekben kukorékolnak a kakasok, kárálanak a tyúkok, veszekednek a pulykák, a kacsák hápognak, szóval minden rendben. A felügyelő bejön az osztályba.

A kanárik trilláznak, a varjak károgznak, a gerlek búgnak. Csupa gyönyörűség!

— Mi ez itt? — kiabált versenyt madarainkkal a felügyelő.

— Micsoda, uram? Hol?

— Hiszen ez egy madárház!

— Nem uram, ez az osztály. A madárház fenn van — mondom.

A felügyelő nagyon megharagudott. Állatkertet csináltunk az iskolából. Az osztályok madárházhoz hasonlítanak.

— Nem olvasták az új feljegyzést? — kérdezte.

Hát most együtt olvastuk a minisztériumból kapott feljegyzést. Az új miniszter nem volt megelégedve a tanítás módszerével, meg akarta változtatni. A felügyelőt Németországba küldték tanulmányútra. Ő pedig készített egy szép feljegyzést húsznapos kinttartózkodásáról.

— Mi ez itt? Iskola vagy tyúkfarm? — pattogott. — Azonnal tüntessék el az összes madarakat. A gyerekeket a gyakorlati életre kell nevelni. Hol az asztalosműhely, lakatosműhely, meg a többi? A legközelebbi vizsgálatnál mindegyiket rendben találjam!

Nagyon elszomorodtam. Annyit dolgozik, vesződik az ember, s az ered-

mény semmi. A madarakat, tyúkokat szétzavartuk. Munkapadokat állítottunk fel, a gyerekekkel fűrészt, kalapácsot, reszelőt vetettünk. Satuk, vésők, fűrók, csavarok... Az egyik szárnyban a kovácsműhely, a másikban az asztalosműhely, öntőműhely, az osztályokban a barkácsoló.

Az egyik gyerek deszkát gyalul, a másik szögel, a harmadik a formákat készíti... Egész jól belejöttünk a dologba... Bocsásson meg, tisztelt uram, lenne szíves a nevét... Ulvi bej. Nagyon örülök. Én Sázi vagyok. Aztán uram... igen... Egyszerűen, megint jött egy felügyelő.

— Mi ez itt — ordította —, gyár vagy iskola?

A felügyelő Olaszországban járt egyhónapos tanulmányúton. Hazatérve leadta a szokásos jelentést.

— Hát a gyűjtemények? Hol vannak a gyerekek gyűjteményei?

A meglátogatott olasz iskolában a gyerekek bélyeget gyűjtöttek, jelvényt gyűjtöttek, tollat gyűjtöttek, pillangót gyűjtöttek, gyűjtöttek... gyűjtöttek...

Felügyelőnk hosszasan magyarázott a gyűjtés előnyeiről.

— Azonnal szedessék szét a műhelyeket. Legközelebb rendben találjam minden tanuló gyűjteményét.

Nekiálltunk a gyűjtésnek. Az idő telt, így pillangót nem találtunk, annál nagyobb buzgalommal láttunk a többihez. Gilisztagyűjtemény, rovargyűjtemény, kőgyűjtemény, növénygyűjtemény, bélyeggyűjtemény... Az iskola falai megteltek a kollektciók tábláival. Halljuk aztán, hogy... Bocsásson meg, el is felejtettem bemutatkozni. Sázi vagyok. Ulvi bej, ugye? Részemről a szerencse. Aztán, uram... mit is mondtam? Igen. Megjött az újabb felügyelő. Másfél hónapig volt tanulmányúton Amerikában. Akváriumot látott az iskolákban. A gyerekek halat, rákot, és más efféléket tenyésztettek. No de hagyjuk ezt, minek mutatnám tovább... Csak a becses nevét, ha szabad lenne... Ulvi bej... Én Sázi vagyok. Szóval a mi iskolánk környékén se hal, se rák. Mit tehattunk, békát, meg piócat rakunk az akváriumokba. Ebben az időben kérte meg valaki a húgom kezét. Levélben írták meg nekem. Mivel apánk meghalt, én voltam a családfő. Elkezdtem kérdezősködni. A kérés állítólag valami nagykutya az oktatásügyi minisztériumban. Finoman tudattam vele, hogy csak akkor veheti el a húgomat, ha engem is kijuttat valami tanulmányútra. Beleegyezett. Megkérdeztem, hogy hová akarok menni. Közöltem, hogy Svájcba. Hogy miért éppen Svájc-

ba? Csekélységgem semmilyen idegen nyelven nem ért. Mint bizonyára méltóztatik tudni, Svájcban minden csücskében más-más nyelven beszélnek. Ha olyan helyre kerülök, ahol franciául beszélnek, azt mondom, hogy németül tudok. Ha német területre jutok, az olaszszal hozakodom elő, és így tovább. Száz szónak is egy a vége, kiküldtek tizenöt napra Svájcba. Amikor hazajöttem, megtettek felügyelőnek. Itt semmi hiba. De rám akasztottak, hogy írjak jelentést az útról. Mi a csodát írnék? Mit láttam a két hét alatt, amit meg kellene írnom? Húgom-halasztozom a dolgot. Majd holnap. Majd a jövő héten. De nem eresztik a frakkomat, gyerünk a jelentéssel. Nekiültem, írtam egy szép jelentést: „Az érvényben levő oktatási rendszer helytelen, mint arról svájci tanulmányutam meggyőződött, minden tanulóknak egy síléc-re van szüksége, és síelni kell.” Aztán részletesen megindokoltam, uram, hogy miért hasznos a síelés az oktatás szempontjából. Hát kérem, a jelentésemre az volt a válasz, hogy felmondtak, és kidobtak a tanítói állásból. Szóval ezt nem tudom megérteni, uram. Neveljenek tyúkokat a tanulók, répat, káposztát ültessenek, és az is jó, ha piócékkal és békákkal foglalkoznak, éppen csak a síelés nem jó. A minisztériumi nagy ember már hallani sem akart arról, hogy húgomat feleségül vegye. De annak csak örültem. Tudniillik az oktatásügyi minisztériumból elhelyezték, és igazgatót kreáltak belőle a vasút karbantartó részlegénél. S miközben a jó ember azon igyekezett, hogy valamit ellessen a mozdonyok működéséről, valahogyan két vonat közé került, s halálra gázolták.

Szóval az egészről azt akarom kihozni, tisztelt uram, hogy nálunk semmiféle rendszer nincs az oktatásban. Én most tehenész vagyok, uram. Mert amikor Svájcban jártam, voltaképpen a tehenekkel foglalkoztam. Mint bizonyára uraságod is tudja, a svájci tehenek híresek, és Svájcban a tejüzemek nagyon fejlettek. Bocsásson meg, el is felejtettem bemutatkozni... Sázi vagyok. És ön?

Ah, Ulvi bej... Nagyon örülök, hogy megismerkedtünk, tisztelt uram... részemről a szerencse.

*Fordította: Gericz Tamás**

* Ankarai külügyi szolgálatból a közelmúltban hazatért diplomata a fenti novellát még pályakezdő turkológusként fordította, az Európa Könyvkiadó „Fordítások és fordítások — humoros elbeszélések” című Nesin köteté számára. (Európa Könyvkiadó Budapest. 1965, 95—100. oldal.)

Török konyha

Törökös berkekben köztudott, hogy İnci Yurdakul asszony, az ELTE Török Tanszékének lektora igazi mestere a török konyhaművészetnek. Aki már megkóstolta az általa készített ételek valamelyikét, egészen biztosan rajongója lett a török konyhának. Mivel arra nincs lehetőség, hogy mindenki İnci asszony asztalához üljön, megkértük őt, hogy adjon néhány könnyen elkészíthető török ételreceptet a Török Füzetek olvasói számára. Új sorozatunkban elsőként az olívaolajjal készített poréahagyma receptjét tesszük közkinccsá.

Poréahagyma olívaolajjal

Hozzávalók:

- 1 kg poréahagyma,
- 2 db sárgarépa,
- 1 (török) teáspohár rizs,
- 1 teáskanál cukor,
- fél vizespohár olívaolaj,
- 1 nagy fej vöröshagyma,
- 1 evőkanál paradicsom és paprikapüré (pritamin),
- só (tetszés szerint).

Elkészítése:

A poréahagymát és a sárgarépát mosás után kb. fél centiméter vastag karikákra vágjuk. Egy megfelelő méretű edénybe bele tesszük az olívaolajat és az apróra vágott vöröshagymát, amelyet 2-3 percig pirítunk, majd hozzákeverjük a pritamint. Egy percig keverjük, hozzáteesszük a poréahagymát, a sárgarépát, a cukrot és a rizst. Mindezt jól összekeverjük, majd felöntjük annyi vízzel, hogy éppen ellepje. Sózzuk és addig főzzük, amíg a vízből csak egy ujjnyi marad az edény alján. Az ételt kihűtjük és hűtőszekrénybe tesszük, hidegen tálaljuk.

Afiyet olsun!

Minden kedves olvasónknak
boldog új esztendőt
kívánunk!

Kücsük*

A keleti villámvonaton robogtam — mesélte Esti Kornél — hazafelé, forró nyáron.

Abban az elsőosztályú, elfüggönyözött fülkében, melyben ültem, kívülem még három nő utazott, három török nő, három ízig-vérig modern török nő, fátyol és előítélet nélkül: az öreganya, az anya és egy tizenöt éves kislány, akit *Kücsük*-nek hívtak vagyis Kicsinek, Kicsikének.

Sokáig gyönyörködtem ebben a bájos családban. Az öreganya, az anya s a kisleány úgy került itt együvé, egymás társaságába, mint némely alpesi hegyeken a Tél, a Nyár és a Tavasz.

Öreganyó, egy nyolcvanéves, szikár matróna, fekete ruhában aludt a pam-lagon, nyakán óriás fekete gyöngyökkel. Álmában törökül beszélt. Kezét, a lilás erektől puffadozó, ráncos kezét néha idegesen arcára emelte, hogy eltakarja vele, mert ő az élete nagyobb részében még fátyolt hordott, s még álmában is érezhette, hogy arca illetlenül meztelen.

Annál modernebb volt az anya. Szinte tüntetett haladottságával. Haját, mely valaha hollófekete lehetett, szalmasárgára festette. Közvetlen volt. Egyik cigarettáját a másik után szívta. A kalaúzzal, aki belépett — demokratikusan — kezét fogott. Egyébként Paul Valéry legújabb könyvét olvasta.

Kücsük olyan volt, mint egy mézes, rózsaszínfehér cukrászsütemény. Rózsaszín selyemruhát viselt, s arccskája olyan fehér volt, mint a tejhab. Az ő haja is festett volt, szalmasárga.

Minden tekintetben az anyja tanítványának látszott. Majdnem szégyellte, hogy török. Csak a piros bőrpapucsá árulta el ezt, melyet fölvetett a vonaton, meg az a rengeteg rózsacsokor, melyet magával hozott, az a sok égőpiros, vérző, konstantinápolyi rózsa, mely hajnal óta illatozott ebben a fülkében, mint

egy kertben, aztán az angóramacskája, mely alá török szőnyeget teregetett, a kékszemű, süket angóramacskája, melynek álma fölött gyöngéden örködött.

Nekem Mohamed jutott eszembe, az ő megindító, jószágos prófétájuk, aki egyízben, mikor macskája elszenderedett a köpenyén, inkább levágta köpenye csücskét, semhogy kedvenc cicáját fölébressze.

Bécsbe igyekeztek, onnan Berlinbe, onnan Párizsba, onnan Londonba. Káprázatosan műveltek voltak. A leány a B- és C-vitaminról beszélt, az anya *Jungról* és *Adlerről*, a lélekelemzés új, eretnek iskoláiról.

Minden nyelvet tökéletesen tudtak. Franciával kezdték, a legtisztább irodalmi nyelvvel, majd átcsaptak az *ar-got*-ra, kisvártatva némettel keverték a szót — a berlini tájszólást a lerchenfeldi dialektussal változtatva —, de közben angolul, olaszul is csevegtek. Ezzel egyáltalán nem hivatkoztak. Csak örültek, mint a gyermekek, akik a nyugat-európaiak felnőtt társaságában is megértetik magukat, s mindenütt otthonosan mozognak, érvényesülnek. Úgy rémlett, az volt a becsvágyuk, hogy komolyan vegyék őket és nyugat-európaiaknak tartsák.

Értésükre akartam adni, hogy talán kissé túlbecsülik Nyugat-Európát, s hogy én a nyugat-európai műveltségtől közel se vagyok úgy elragadtatva, mint ők. De letettem szándékomról. Miért rontsam örömeiket?

Inkább megmutattam nekik nyolc töltőtollam, melyet állandóan a zsebemben tartok, két aranyzáfogam, melyet szintén állandóan a szájam-ban tartok, s elhencegtem, hogy magas vérnyomásom van, ötlámpásos rádióm, kezdődő vesekövem, s hogy több rokon-nak kivették a vakbelét. Minden-kivel úgy beszélek, amint kell.

Ez rendkívül hatott.

Kücsük mosolygott, bámult rám a sötét tündérszemével, oly becsületes, nyílt őszinteséggel, hogy zavarba hozott. Nem tudtam, mit akar tőlem. Eleinte azt hittem, hogy gúnyol. Később azonban megragadta mindkét kezemet,

s szívéhez szorította. Egy galamb támadhat így meg egy héját.

Mindebben nem volt semmi kacér-ság vagy romlottság. Azt hitte, hogy művelt, haladott nyugat-európai lányok így viselkednek azokkal a férfiakkal, akikkel először találkoznak a vonaton. Ennélfogva én is igyekeztem úgy viselkedni, amint művelt, haladott, nyugat-európai férfiak hasonló esetben viselkednek.

Édesanyja látta ezt, de nemigen törődött velünk. Ő — amint említettem — Paul Valérybe mélyedt.

Kimentünk a folyosóra. Ott kerge-tőztünk, kacagtunk, szorongattuk egymás kezét. Később kikönyököltünk a vonatablakba. Úgy udvaroltam neki:

— Te vagy az első török leány — mondtam, mert már tegeztem is —, a legelső török leány, akivel találkoztam. Kücsük, Kicsi, Kicsikém, szeretlek. Hajdan, az iskolában a mohácsi vészről tanultam. Tudom, hogy őseid az én őseim vért ontották, s másfél évszázadig tartottak bennünket szegényletes rab-ságban. Mégis, újabb százötven évig lennék a rabod, a cseléded, az adófi-zetőd, édes kis ellenségem, édes nap-keleti rokonom. Tudod mit? Kössünk békét. Én sohase haragudtam a te né-pedre, mert tőle kaptuk legszebb sza-vainkat, azokat a szavakat, melyek nél-kül boldogtalan volnék. Költő vagyok, a szavak szerelmese, bolondja. Ti ad-tátok nekünk ezt a szót: gyöngy, és ezt a szót: tükör, és ezt a szót: koporsó. Te gyöngy, mely lelkem tükrében tün-dökölsz, koporsóm zártáig. Érted-e, ha ezt mondom: gyűrű, gyűszű, búza, bor? Már hogyne értenéd, hiszen ezek is a ti szavaitok, s a betű is, az írás is, amelyből élek. Gyűrűm te, gyűszűm te, tápláló búzám, részegítő borom te. Há-romszázharminc legékesebb szavunkat nektek köszönhetem. Régóta kerestem már valakit, egy törököt, akinek kife-jezhetném érte el nem múló hálámat, s legalább részben visszafizethetném ezt a szókölcst, letörleszthetném ezt a nyelvtörténeti adósságot, mely azóta annyit, de annyit kamatozott nekem.

Így lobogtam, rajongtam, amikor hirtelen egy sötét alagútba fűrődött bele vonatunk. Kücsük lágyan felém alélt. Én pedig — gyorsan és szilajul — csókolni kezdtem a száját.

Ha jól emlékszem, pont három-százharminc csókot adtam neki.

(Kosztolányi Dezső Válogatott novellák és karco-latok. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 376-379. o.)

* A Kosztolányi novellára a hosszabb ideje Ausztráliában tartózkodó Puskás László hívta fel a figyelmünket Kakuk Zsuzsának a *Török Füzetek* IV. évfolyam 1. és 3. számában közölt nyelvészeti írásai kapcsán. A nagy magyar költő, író etimológiai fejtegetéseit az említett két írás tükrében tudjuk megfelelően kezelni. (A szerk.)

Kız Kulesi

Isztambul városa számtalan emlékét őrzi a múltnak. Vannak közöttük híresek és hírhedtek, vannak közismertek és olyanok is, amelyek kevésbé látogatottak. Mindannyiuk között, mondhatni Isztambul kellős közepén, nem messze az üsküdari parttól, az Aranyszarv-öböllel átellenben áll egy legenda építmény a Boszporusz egy piciny szigetén: a Kız Kulesi, azaz a Leánytorony, vagy más — romantikus — útikönyvek szerint a Szüzek Tornya. Hajók, kompok, motorcsónakok százai haladnak el naponta mellette. Évszázadok óta e torony fényei mutatnak utat a hajósoknak. A hozzá fűződő legendák valamelyikét minden turista megismeri, de kevesen vannak azok, akik valódi történetével tisztában lennének.

Az egyik történetnek a torony fénye adta a magját. E szerint élt valaha a toronyban egy szépséges fiatal leány. A leányba beleszeretett egy galatai fiatalamber, de minthogy más módját nem találhatták a találkozásnak, a fiú titokban minden éjjel átúszott a kis szigetre, hogy a leánnyal lehessen. Egy viharos éjszakán elvettette a torony lámpásának fényét és beleveszett a tengerbe. A vihar elmúltával a hullámok a torony lábához sodorták holttestét, a leány végtelen szomorúságára.

Fazra Erhat szerint ez a történet lényegében a világirodalom egyik gyöngyszemének, Hero és Leander legendájának a változata. Ez utóbbi ugyan a legenda valóság-magját tekintve a Dardanellákhoz kapcsolódik, de a korábbi századok során az útleírásokban ennél nagyobb földrajzi tévedések is előfordultak már. Nem véletlen tehát, hogy egy múlt századi francia útleírás a Kız Kulesit „Tour de Leander”-nek titulálta. Maga a Hero és Leander történet a csanakkalei szoros két ókori parti települése, Abydos és Sestos között esett meg. Leander beleszeretett a túlsáron élő szépséges papnőbe, Heroba. A til-

tott szerelem itt is leleményes volt, Hero fáklyát gyújtott éjjelente, s Leander ennek fényét követve úszta át a szorost. Tragédiájukat itt is a vihar tetőzte be, Hero fáklyája kialudt, Leander a tengerbe veszett. A legenda szerint Hero, amikor kedvesének holttestét kivette a víz, maga is öngyilkos lett, hogy így legalább a halálban egyesülhessenek.

Van azonban még egy ismert legendája a toronynak. Az isztambuli „Perşembe” című hetilap 1935. június 27-i száma ismerteti a torony akkori őrének, Mustafa Efendinek a meséjét. E szerint egy bizánci jós azt jövendölte Konstantin császárnak, hogy leánya halálát egy kígyó marása fogja okozni. A jóslat hallatára a császár leányát azonnal egy koporsóba záratta és a Hagia Szophia székes-egyházban őriztette, majd gyorsan megépíttette ezt a tornyot a Boszporusz lakatlan szirtjén, hogy leánya ott élhessen, és elkerülhesse megjósolt végzetét. De mivel végzetét senki sem kerülheti el, a történet szerint a leányt mégiscsak megmarta egy kígyó, amely

gyümölcsös kosárban lapulva jutott a szigetre.

Ez utóbbi legendának számos változata ismeretes. Némelyikben a császár valamelyik török szultánná lesz. A hazánkban is ismert 17. századi török utazó, Evlija Cselebi ötvözi a kétféle legendát: hőstét Battal Gázit a bizánci császár leányával hozza össze.

Végül érdemes megismerkedni a torony igazi történetével is. Kicsit hozzánk is kötődik. Mánuel Komnénosz (1143-1180) bizánci császár, aki Szent László magyar király unokája volt, és aki túszként udvarában tartotta és neveltette III. Béla, a fokozódó génuai és velenői tengeri támadások elleni védekezés céljából a hajózást gátló záróláncot állíttatott a Boszporuszon. A lánc európai tartó berendezései a mai Topkapı palota alatti partszakaszon voltak, míg az ázsiai építmény a Kız Kulesi sziklaszigetén. Az eredeti tornyot II. Mehmed szultán 1453-ban, Isztambul elfoglalása után átalakította. Később több alkalommal renoválták, egyszer például egy tűzesetet követően szinte teljesen újjá kellett építeni. Ma ismert alakját II. Mahmúd (1808-1839) uralkodása alatt nyerte el. A torony építési történetét jól nyomon lehet követni, hiszen a 16. század-

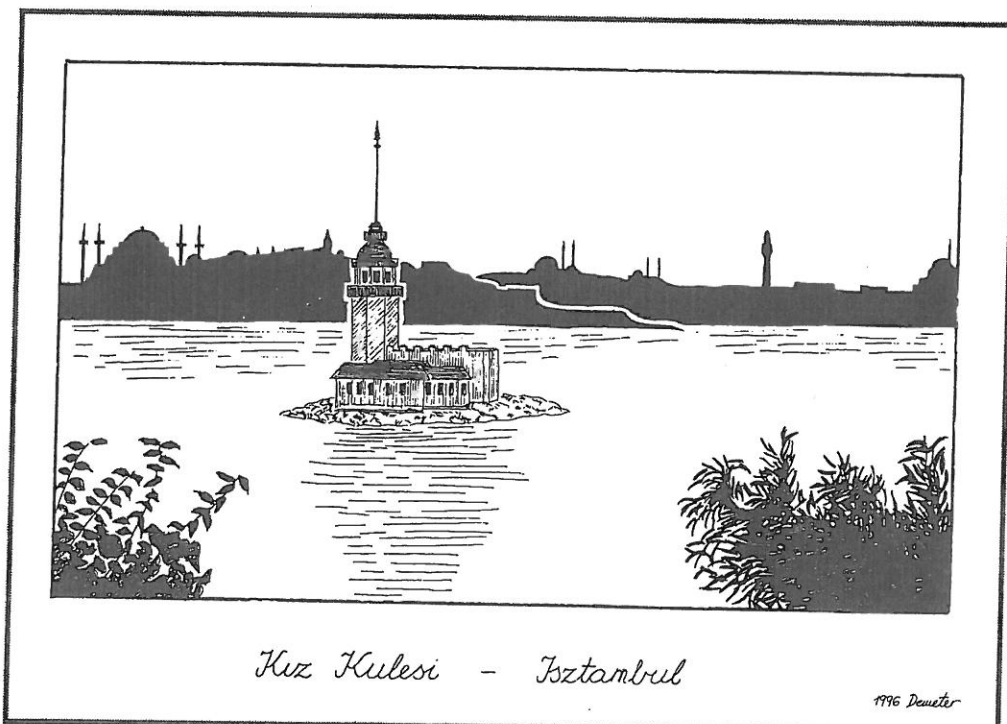
tól kezdve számos ábrázolása ismert útleírásokban, képzőművészeti alkotásokon, emléktárgyakon, majd később fényképeken. Egyik legalaposabb korai rajza G. J. Grelot francia paptól származik a 17. századból. Grelot isztambuli tájképén a Leánytornyt egy kisebb várnak ábrázolta, amelyet katonai erődítménynek vesznek körül. Sebah Pascal készítette 1885-ben az első fényképet a toronyról. Ez ekkorra már csak navigációs célokat szolgált, és a sziget épületei is nagyjából mai formájukban álltak.

A Kız Kulesi tehát legenda és történelem, csakúgy, mint Isztambul sok-sok köve. A torony a városóriás csaknem minden pontjáról látható, mint ahogy a Kız Kulesi szigetről is belátható Isztambul számos negyedének lenyűgöző épületrengetege. Ha arra járunk, ne kerüljük el.

✍ Jolánkai Márton

Irodalom:

- Békési B. I. (1983): Törökország. Panoráma Kiadó, Budapest
Engel P. (1982): Világtörténet évszámokban. I. kötet. Gondolat Kiadó, Budapest
Eser, A. (1996): Maiden's Tower. Newspot. 8. 10.05.1996.
Morby, J. E. (1991): A világ királyai és királynői. Mæcenas Kiadó, Budapest

Kız Kulesi - Isztambul

1996 Demeter

RÖVID HÍREK

A Török Köztársaság budapesti nagykövete, Ismet Birsél 1996. november 4-én Szigetváron felavatta Törökország tiszteletbeli konzulátusát. A tiszteletbeli konzulátus létesítése jelzi, hogy a város Törökország számára különleges jelentőséggel bír. Ahogyan azt a nagykövet megnyitó beszédében is elmondta: Szigetvár számukra jelkép, a barátság, a történelmi megbékélés és az egyre szorosabbá váló török-magyar kapcsolatok jelképe. A konzulátus létesítésével is ezeknek a kapcsolatoknak a továbbfejlődését szeretnék elősegíteni.

A tiszteletbeli konzul Horváth László helybeli vállalkozó, akinek tevékeny szerepe volt Nagy Szulejmán szultán szobrának és az ivókútnak szigetvári felállítási munkálataiban. A tiszteletbeli konzul új irodáját a Szigetvár központjában álló téren, az önkormányzat által rendelkezésre bocsátott helyiségben rendezte be. Horváth László az avatás alkalmából elmondott beszédében kiemelte, hogy munkája során számít a Magyar-Török Baráti Társaság budapesti és helybeli tagjainak segítségére is.

Az avatást megelőző napon összejövetelt tartott a szigetvári Várbaráti Kör Török Tagozata, amely kinyilvánította azon szándékát, hogy a Magyar-Török Baráti Társaság szigetvári csoportjaként szeretne működni. Tagjai többségükben régóta részt vesznek az MTBT munkájában, de a távolság miatt sajnos csak ritkán tudnak Budapestre utazni. Ezért tervezik, hogy az érdekesebb rendezvények előadóit ők is meghívják Szigetvára. Szeretnék a közös programok hagyományait is folytatni, ezért jövő év májusában közös kirándulást szerveznek, amelyre meghívják az MTBT tagjait is.

A Várbaráti Kör összejövetelén és a tiszteletbeli konzulátus avatásán Társaságunkat Gál Tímea főtitkár képviselte.

1996. november 11 - 16. között török katonai ügyészi küldöttség járt Magyarországon. Az Aydin Kalpakçı dandártábornok vezetésével baráti látogatásra érkező delegációt dr. Kovács Tamás altábornagy, a legfőbb ügyész katonai helyettese, katonai főügyész látta vendégül.

A török munkaerőpiaci szervezet, az İş ve İşçi Bulma Kurumu négyfős delegációja 1996. november 16 - 23. között magyarországi tapasztalatcserén vett részt Budapesten, az Országos Munkaügyi Központban. A Világbank által szervezett program keretében a magyar szakemberek egyhetes előadássorozat keretében tájékoztatták török kollegáikat a magyar módszerekről és gyakorlatról, akik az itt szerzett tapasztalatokat a hazai munkaerőpiac átszervezése során szeretnék hasznosítani Törökországban.

Fuvolakoncert

A Magyar Tudományos Akadémia Kongresszusi termében, 1996. november 28-án este nagy sikerű koncertet adott Matuz István és Mehmet Mestçi fuvolaművész.

A műsorban G. Ph. Telemann, Doráti Antal, W. A. Mozart, Szigeti István, W. Fr. Bach, Sály László és Bartók Béla művei szerepeltek.

A hangversenyen jelen volt Sály László zeneszerző, akit a Hold-kutya című művének elhangzása után lelkesen köszöntött a közönség. A fuvolakoncerten közreműködött még Székely Beáta és Matuz Gergely fuvolaművész.

A Magyarországon élő Mehmet Mestçi 1969-ben született Ankarában. Középiskolai tanulmányai után az Ankarai Állami Konzervatórium fuvolaszakán tanult, Sefiha Ariyak és Zempléni Zita tanítványaként. Felsőfokú zenei tanulmányait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán fejezte be a nemzetközileg elismert Matuz István tanítványaként. Eddig Törökországban, Franciaországban és Magyarországon adott koncerteket.

Az előadás Magyarországon működő több török cég anyagi támogatásával jöhetett létre.

A hangverseny fő támogatója a CERAM Trading Ltd. (1039 Budapest, Attila út 16., ügyvezető igazgató: Suat G. Karakuş) török csempék, kerámia burkolólapok és szaniterek magyarországi forgalmazásával foglalkozik. A CERAM Trading Ltd. mellett az előadások létrehozásában segítséget nyújtott a BOSFOR - TEMPO Kft. (1107 Budapest, Monori út 1-3., ügyvezető igazgató: Osman Şahbaz). Mindkét cég textil, női-, férfi alsóruházat, zoknik és lábbelik importjával foglalkozik.

A Törökországban lévő testvér cég a TEMPO Diş Ticaret ve Tekstil San. Ltd. Şti. több európai országba exportálja ezeket a termékeket. Cégük Törökországban harminc éve végez ilyen jellegű tevékenységet, ezt szeretné Magyarországra is kiterjeszteni.

Az EBRU Kft. (Budapest X., Kőér u. 3/A., ügyvezető igazgató: Mithat Karabıyık) 1993-ban alakult, eredetileg déligyümölcs exporttal foglalkozott. Tevékenysége mára a speciális szolgáltatások felé tolódott, elsősorban a török szállítmányozók számára nyújtanak szolgáltatásokat a magyarországi forgalomszervezés és kombinált áru fuvarozás (RO-LA) területén.

Az EMEX Kft. (1181 Budapest, Közdülő u. 2., ügyvezető igazgató: Melih Şişmanoğlu) az egyik legrégebbi alapítású török-magyar cég. A nemzetközi szállítmányozás és expedíció mellett önálló külkereskedelmi tevékenységet is folytat.

TÖRÖK FÜZETEK

A Magyar-Török Baráti Társaság időszaki lapja
Szerkesztőbizottság:

Dávid Géza, Gál Tímea, Puskás László, Szmilko Györgyi,
F. Tóth Tibor

Felelős szerkesztő: F. Tóth Tibor

Tervezés, tipográfia: Takács István

Levélcím: Szmilko Györgyi 1245 Budapest, Pf. 1000.

Fax: 266-30-35. Terjeszti az MTBT.

HU ISSN 1217-6141

9722766 AKAPRINT Kft.